

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2022 m. sausio 18 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Laisvė teikti paslaugas – SESV 49 straipsnis – Direktyva 2006/123/EB – 15 straipsnis – Architektų ir inžinierių honorarai – Minimalūs tarifai – Tiesioginis veikimas – Teismo sprendimas dėl įsipareigojimų neįvykdymo, priimtas vykstant procesui nacionaliniame teisme“

Byloje C-261/20

dėl *Bundesgerichtshof* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas, Vokietija) 2020 m. gegužės 14 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2020 m. birželio 15 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Thelen Technopark Berlin GmbH

prieš

MN

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kurį sudaro pirmininkas K. Lenaerts, pirmininko pavaduotojas L. Bay Larsen, kolegijų pirmininkai A. Arabadjev, A. Prechal, K. Jürimäe, C. Lycourgos, E. Regan, S. Rodin (pranešėjas), I. Ziemele ir J. Passer, teisėjai M. Ilešič, F. Biltgen, P. G. Xuereb, N. Piçarra ir L. S. Rossi,

generalinis advokatas M. Szpunar,

posėdžio sekretorė M. Krausenböck, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2021 m. gegužės 3 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- *Thelen Technopark Berlin GmbH*, atstovaujamos *Rechtsanwalt* M. Schultz,
- MN, atstovaujamo *Rechtsanwälte* V. Vorwerk ir H. Piorreck, vėliau – V. Vorwerk,
- Nyderlandų vyriausybės, atstovaujamos M. K. Bulterman, M. L. Noort, M. H. S. Gijzen ir J. Langer,

* Proceso kalba: vokiečių.

– Europos Komisijos, atstovaujamos L. Armati, L. Malferrari, W. Mölls ir M. Kellerbauer, susipažinęs su 2021 m. liepos 15 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada, priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl SESV 49 straipsnio ir 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje (OL L 376, 2006, p. 36) 15 straipsnio 1 dalies, 2 dalies g punkto ir 3 dalies išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant *Thelen Technopark Berlin GmbH* (toliau – *Thelen*) ir MN ginčą dėl honoraro mokėjimo MN.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

- 3 Direktyvos 2006/123 6 konstatuojamojoje dalyje nurodyta:

„[Paslaugų teikėjų įsisteigimo valstybėse narėse laisvės ir laisvo paslaugų judėjimo tarp valstybių narių kliūčių] neįmanoma pašalinti vien tik tiesiogiai taikant [SESV 49 ir 56] straipsnius, kadangi, pirma, kiekvieno konkretaus atvejo nagrinėjimas per pažeidimų procedūras prieš atitinkamas valstybes nares, ypač po plėtros, būtų itin sudėtingas nacionalinėms ir [Sąjungos] institucijoms, ir antra, daugeliui kliūčių pašalinti reikia iš anksto suderinti nacionalinius teisės aktus ir pradėti administracinį bendradarbiavimą. Kaip pripažino Europos Parlamentas ir [Europos Sąjungos] Taryba, [Sąjungos] teisėkūros priemonės leidžia sukurti tikrą paslaugų vidaus rinką.“

- 4 Šios direktyvos 2 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Ši direktyva taikoma valstybėje narėje įsisteigusių teikėjų teikiamoms paslaugoms.“

- 5 Minėtos direktyvos 15 straipsnyje nustatyta:

„1. Valstybės narės patikrina, ar pagal jų teisės sistemą taikomi kurie nors 2 dalyje išvardyti reikalavimai, ir užtikrina, kad visi tokie reikalavimai atitiktų 3 dalyje nustatytas sąlygas. Valstybės narės pakeičia savo įstatymus ir kitus teisės aktus taip, kad jie atitiktų minėtas sąlygas.

2. Valstybės narės patikrina, ar pagal jų teisės sistemą teisei teikti paslaugas ar paslaugų teikimo veiklos vykdymui taikomas kuris nors iš šių nediskriminacinių reikalavimų:

<...>

g) minimalūs ir (arba) maksimalūs tarifai, kurių teikėjas turi laikytis;

<...>

3. Valstybės narės patikrina, kad 2 dalyje nurodyti reikalavimai atitiktų šias sąlygas:
- a) nediskriminavimas: reikalavimai neturi būti tiesiogiai ar netiesiogiai diskriminuojantys pagal pilietybę arba pagal įmonės registruotos buveinės vietą;
  - b) būtinybė: reikalavimai turi būti pateisinami svarbiais visuomenės interesais;
  - c) proporcingumas: reikalavimai turi būti tinkami siekiamam tikslui įgyvendinti; jais neturi būti reikalaujama daugiau negu reikia tam tikslui pasiekti; ir turi būti neįmanoma pakeisti tokių reikalavimų kitomis, mažiau ribojančiomis priemonėmis, kuriomis pasiekiamas toks pat rezultatas.

<...>“

Vokietijos teisė

- 6 Architektų ir inžinierių honorarų tarifus reglamentuoja 2013 m. liepos 10 d. *Verordnung über die Honorare für Architekten- und Ingenieurleistungen (Honorarordnung für Architekten und Ingenieure – HOAI)* [Nutarimas dėl honorarų už architektų ir inžinierių paslaugas (Architektų ir inžinierių honorarų tvarkos aprašas – HOAI)] (*BGBL.* 2013 I, p. 2276, toliau – HOAI).
- 7 HOAI 1 straipsnis suformuluotas taip:
- „Šiuo nutarimu nustatomos architektų ir inžinierių (rangovų), kurių pagrindinė buveinė yra Vokietijoje, atlyginimo už pagrindines paslaugas skaičiavimo taisyklės, jei šios pagrindinės paslaugos nurodytos šiame nutarime ir yra teikiamos iš Vokietijos teritorijos.“
- 8 Šio teisės akto 7 straipsnio 1, 3 ir 5 dalyse numatyta:
- „1. Honoraras nustatomas rašytiniu susitariančiųjų šalių susitarimu, kuris sudaromas pateikiant užsakymą ir laikantis minimalių ir maksimalių šiame nutarime nustatytų tarifų.

<...>

3. Šiame nutarime nustatyti minimalūs tarifai išimtiniais atvejais gali būti sumažinti rašytiniu susitarimu.

<...>

5. Jeigu pateikiant užsakymą raštu nesusitarta kitaip, nenuginčijamai preziumuojama, kad taikomi minimalūs tarifai pagal 1 dalies nuostatą.

<...>“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 9 2016 m. birželio 2 d. nekilnojamojo turto bendrovė *Thelen* ir inžinierius MN sudarė inžinierių paslaugų sutartį, pagal kurią MN įsipareigojo už fiksuoto 55 025 EUR dydžio honorarą suteikti tam tikras HOAI nurodytas su statybos projekto įgyvendinimu Berlyne (Vokietija) susijusias paslaugas.
- 10 2017 m. birželio 2 d. laišku nutraukęs šią sutartį MN 2017 m. liepos mėn. išrašė galutinę sąskaitą, joje honorarą už suteiktas paslaugas apskaičiavo taikydamas HOAI 7 straipsnyje nurodytus minimalius tarifus. Atsižvelgdamas į jau atliktus *Thelen* pervedimus jis kreipėsi su ieškiniu į *Landgericht Essen* (Eseno apygardos teismas), reikalaudamas sumokėti likusią 102 934,59 EUR sumą su palūkanomis ir bylinėjimosi išlaidas.
- 11 2017 m. gruodžio 28 d. sprendimu šis teismas priteisė iš *Thelen* 100 108,34 EUR sumą su palūkanomis.
- 12 Dėl šio sprendimo *Thelen* pateikė apeliacinį skundą *Oberlandesgericht Hamm* (Hamo aukštesnysis apygardos teismas, Vokietija); 2019 m. liepos 23 d. sprendimu šis teismas iš dalies pakeitė minėtą sprendimą ir priteisė iš *Thelen* 96 768,03 EUR sumą su palūkanomis.
- 13 Šį sprendimą *Thelen* kasacine tvarka apskundė *Bundesgerichtshof* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas, Vokietija) – prašymą priimti prejudicinį sprendimą šioje byloje pateikusiam teisme – ir prašė visiškai atmesti MN ieškinį.
- 14 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas primena, kad Teisingumo Teismas 2019 m. liepos 4 d. Sprendime *Komisija / Vokietija* (C-377/17, EU:C:2019:562) konstatavo, o 2020 m. vasario 6 d. Nutartyje *hapeg dresden* (C-137/18, nepaskelbta Rink., EU:C:2020:84) patvirtino HOAI nesuderinamumą su Direktyvos 2006/123 15 straipsnio 1 dalimi, 2 dalies g punktu ir 3 dalimi, tačiau nepareiškė nuomonės dėl HOAI suderinamumo su SESV 49 straipsniu.
- 15 Anot šio teismo, kasacinio skundo baigtis priklauso nuo to, ar Direktyvos 2006/123 15 straipsnio 1 dalis, 2 dalies g punktas ir 3 dalis veikia tiesiogiai kilus ginčui tarp išimtinai privačių asmenų, todėl sprendžiant šį ginčą HOAI 7 straipsnis neturi būti taikomas.
- 16 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pabrėžia, pirma, kad iš ESS 4 straipsnio 3 dalies ir SESV 288 straipsnio trečios pastraipos išplaukia, kad valstybės narės privalo pasiekti direktyvoje numatytą rezultatą, ir, antra, kad ši pareiga tenka visoms valstybių narių valdžios institucijoms, įskaitant teismus, ir, be kita ko, reiškia, kad tos institucijos privalo savo vidaus teisę kiek įmanoma aiškinti taip, kad ji atitiktų Sąjungos teisę. Vis dėlto šis teismas patikslina, kad Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo principas negali būti pagrindas nacionalinę teisę aiškinti *contra legem*.
- 17 Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad nagrinėjamu atveju neįmanoma HOAI aiškinti taip, kad atitiktų Direktyvą 2006/123. HOAI 7 straipsnis negali būti aiškinamas kaip netaikomas susitarimui dėl honoraro, kuriame numatyti mažesni honorarai nei HOAI nurodyti minimalūs tarifai. Iš HOAI matyti, kad toks sutarimas yra niekinis, išskyrus kelis išimtinus atvejus, kurie neatitinka pagrindinėje byloje nagrinėjamos situacijos. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad HOAI aiškinimas, pagal kurį leidžiama nukrypti nuo tame teisės akte numatytų minimalių tarifų, yra nacionalinės teisės aiškinimas *contra legem*.

- 18 Jis patikslina, kad paskutinės HOAI redakcijos autoriai suvokė galimą jame nustatytos tarifų skalės nesuderinamumą su Direktyva 2006/123, tačiau klaidingai manė galintys jį ištaisyti, HOAI 1 straipsnyje apribodami šio teisės akto taikymo sritį įtraukiant tik vidaus situacijas.
- 19 Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad kasacinio skundo baigtis iš esmės priklauso nuo to, ar Direktyvos 2006/123 15 straipsnio 1 dalis, 2 dalies g punktas ir 3 dalis tiesiogiai veikia kilus ginčui išimtinai tarp privačių asmenų, nes, jeigu Teisingumo Teismas į šį klausimą atsakytų teigiamai, HOAI 7 straipsnis turėtų būti netaikomas, o kasacinis skundas – patenkintas. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad šis klausimas aiškiai paliktas neatsakytas 2020 m. vasario 6 d. Nutartyje *hapeg dresden* (C-137/18, nepaskelbta Rink., EU:C:2020:84), todėl reikia pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą.
- 20 Nacionalinis teismas nurodo, kad nors Teisingumo Teismas jau yra konstatavęs, kad Direktyvos 2006/123 15 straipsnis veikia tiesiogiai ir taikomas net išimtinai vidaus situacijoms, vis dėlto kyla abejonių dėl to, ar jis veikia tiesiogiai kilus ginčui išimtinai tarp privačių asmenų. Šiuo klausimu nacionalinis teismas cituoja Teisingumo Teismo jurisprudenciją, pagal kurią direktyvos nuostatomis negalima remtis tarp privačių asmenų, net jeigu valstybės narės, kaip šiuo atveju Vokietijos Federacinė Respublika, neperkėlė šios direktyvos arba ją perkėlė netinkamai. Pagrindinėje byloje abi bylos šalys yra būtent privatūs asmenys.
- 21 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos išplaukia, jog direktyva negali sukurti pareigų privatiems asmenims, todėl ja iš esmės negalima remtis kilus ginčui išimtinai tarp privačių asmenų, siekiant netaikyti šiai direktyvai prieštaraujančių valstybės narės teisės aktų. Anot šio teismo, negalima diferencijuoti pagal tai, ar direktyva gali nustatyti tiesiogines pareigas privatiems asmenims arba tiesiogiai iš jų atimti pagal nacionalinę teisę jiems suteiktas subjektyvias teises, kaip šiuo atveju iš inžinierių ar architektų atimti galimybę taikyti nacionalinėje teisėje numatytus minimalius tarifus. Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad pagrindinėje byloje nėra susiklostęs išimtinis atvejis, kuriuo Teisingumo Teismas yra pripažinęs tiesioginį direktyvų veikimą kilus ginčui išimtinai tarp privačių asmenų.
- 22 Nacionalinis teismas taip pat mano, kad net jeigu HOAI apima tik vidaus situacijas, klausimas, ar šis teisės aktas pažeidžia SESV 49 straipsnį (jo Teisingumo Teismas nenagrinėjo), gali būti reikšmingas sprendžiant ginčą pagrindinėje byloje. Šiuo klausimu jis primena, kad pagal Sąjungos teisės viršenybės principą Sutarčių nuostatos ir tiesiogiai taikomi institucijų aktai lemia tai, kad *ipso jure* netaikoma jokia prieštaraujanti nacionalinės teisės nuostata, net ir kilus ginčui išimtinai tarp privačių asmenų.
- 23 Šiomis aplinkybėmis *Bundesgerichtshof* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas, Vokietija) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokius prejudicinius klausimus:
  - „1. Ar iš Sąjungos teisės, visų pirma ESS 4 straipsnio 3 dalies, SESV 288 straipsnio trečios pastraipos ir SESV 260 straipsnio 1 dalies, išplaukia, kad [Direktyvos 2006/123] 15 straipsnio 1 dalis, 2 dalies g punktas ir 3 dalis tarp privačių asmenų vykstančiame teismo procese tiesiogiai veikia tuo aspektu, kad turi būti nebetaikomos šiai direktyvai prieštaraujančios HOAI 7 straipsnyje įtvirtintos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias [tame straipsnyje numatytoje honorarų skalėje nustatyti] architektų ir inžinierių planavimo ir priežiūros paslaugoms taikomi minimalūs tarifai – išskyrus tam tikrus išimtinius atvejus – yra privalomi, o su architektais ar inžinieriais sudarytas susitarimas [kuriame numatytas mažesnis už minimalius tarifus honoraras] yra niekinis?

2. Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta neigiamai:
- a) Ar Vokietijos Federacinės Respublikos HOAI 7 straipsnyje nustatyta architektų ir inžinierių planavimo ir priežiūros paslaugoms taikomų privalomų minimalių tarifų reglamentavimo tvarka pažeidžia SESV 49 straipsnyje įtvirtintą įsisteigimo laisvę arba kitus bendruosius Sąjungos teisės principus?
  - b) Jei į antrojo klausimo a dalį būtų atsakyta teigiamai: ar iš tokio pažeidimo išplaukia, kad nacionalinė privalomų minimalių tarifų reglamentavimo tvarka (šiuo atveju – HOAI 7 straipsnis) turi būti nebetaikoma tarp privačių asmenų vykstančiame teismo procese?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

- 24 Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Sąjungos teisė turi būti aiškinama taip, kad išimtinai privačių asmenų ginčą nagrinėjantis nacionalinis teismas turi netaikyti nacionalinės reglamentavimo tvarkos, kurioje, pažeidžiant Direktyvos 2006/123 15 straipsnio 1 dalį, 2 dalies g punktą ir 3 dalį, nustatyti minimalūs honorarų už architektų ir inžinierių paslaugas tarifai, o nuo šios tvarkos nukrypstantys susitarimai pripažįstami niekiniais.
- 25 Siekiant atsakyti į pirmąjį klausimą, pirmiausia reikia priminti, kad pagal Sąjungos teisės viršenybės principą Sąjungos teisė laikoma viršesne už valstybių narių teisę ir reikalaujama, kad visos valstybių narių institucijos užtikrintų visišką įvairių Sąjungos teisės normų veiksmingumą, o valstybių narių teisė negali pakenkti šių įvairių normų veiksmingumui tų valstybių teritorijoje (2019 m. birželio 24 d. Sprendimo *Popławski*, C-573/17, EU:C:2019:530, 53 ir 54 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).
- 26 Pagal šį principą visų pirma reikalaujama, kad siekdami užtikrinti visų Sąjungos teisės nuostatų veiksmingumą nacionaliniai teismai savo nacionalinę teisę kiek įmanoma aiškintų taip, kad ji atitiktų Sąjungos teisę, ir pripažintų asmenims galimybę gauti žalos atlyginimą, jeigu jų teisės pažeidžiamos dėl valstybei narei priskiriamo Sąjungos teisės pažeidimo (2019 m. birželio 24 d. Sprendimo *Popławski*, C-573/17, EU:C:2019:530, 57 punktas).
- 27 Konkrečiau kalbant, Teisingumo Teismas ne kartą yra nusprendęs, kad išimtinai privačių asmenų ginčą nagrinėjantis nacionalinis teismas, taikydamas nacionalinės teisės nuostatas, priimtas siekiant perkelti direktyvoje numatytas pareigas, turi vertinti visas nacionalinės teisės normas ir jas aiškinti kuo labiau atsižvelgdamas į šios direktyvos tekstą ir paskirtį, kad pasiektų direktyvos tikslą atitinkantį rezultatą (2014 m. sausio 15 d. Sprendimo *Association de médiation sociale*, C-176/12, EU:C:2014:2, 38 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija ir 2015 m. birželio 4 d. Sprendimo *Faber*, C-497/13, EU:C:2015:357, 33 punktas).
- 28 Vis dėlto Sąjungos teisę atitinkančio nacionalinės teisės aiškinimo principas turi tam tikras ribas. Nacionalinio teismo pareigą aiškinant ir taikant atitinkamas vidaus teisės normas remtis direktyvos turiniu riboja bendrieji teisės principai, ir ši pareiga negali būti pagrindas nacionalinę teisę aiškinti *contra legem* (šiuo klausimu žr. 2014 m. sausio 15 d. Sprendimo *Association de médiation sociale*, C-176/12, EU:C:2014:2, 39 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją ir 2018 m. gruodžio 13 d. Sprendimo *Hein*, C-385/17, EU:C:2018:1018, 51 punktą).

- 29 Nagrinėjamu atveju, kaip nurodyta šio sprendimo 17 punkte, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad Direktyvos 2006/123 15 straipsnio 1 dalies, 2 dalies g punkto ir 3 dalies reikalavimus atitinkantis pagrindinėje byloje nagrinėjamos reglamentavimo tvarkos, kaip antai HOAI 7 straipsnio, aiškinimas būtų *contra legem*.
- 30 Antra, pažymėtina, kad pagal Sąjungos teisės viršenybės principą nacionalinis teismas, įpareigotas taikyti Sąjungos teisės nuostatas pagal savo kompetenciją, tuo atveju, kai neturi galimybės aiškinti nacionalinės teisės aktų taip, kad jie atitiktų Sąjungos teisės reikalavimus, privalo užtikrinti visišką šių nuostatų veiksmingumą, prireikus savo iniciatyva netaikydamas bet kurios, net ir vėliau priimtos, joms prieštaraujančios nacionalinės teisės nuostatos, ir neprivalo prašyti ar laukti šios nacionalinės nuostatos pašalinimo per teisėkūros ar kitą konstitucinę procedūrą (šiuo klausimu žr. 2019 m. birželio 24 d. Sprendimo *Popławski*, C-573/17, EU:C:2019:530, 58 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 31 Turint tai omenyje, dar reikia atsižvelgti į kitus esminius Sąjungos teisės ypatumus, ypač į direktyvos pobūdį ir jos teisinį poveikį (šiuo klausimu žr. 2019 m. birželio 24 d. Sprendimo *Popławski*, C-573/17, EU:C:2019:530, 59 punktą).
- 32 Pati direktyva negali sukurti pareigų privačiam asmeniui, todėl ja, kaip tokia, prieš jį negalima remtis nacionaliniame teisme. Pagal SESV 288 straipsnio trečią pastraipą direktyva, kurios privalomumu grindžiama galimybė ja remtis, privaloma tik „kiekvienai valstybei narei, kuriai ji skirta“, o Sąjunga turi teisę nustatyti bendrus ir abstrakčius privatiems asmenims nedelsiant taikomus įpareigojimus tik ten, kur jai suteikti įgaliojimai priimti reglamentus. Taigi, net jeigu direktyvos nuostata aiški, tiksli ir besąlyginė, ji nacionaliniam teismui neleidžia netaikyti šiai direktyvai prieštaraujančios vidaus teisės nuostatos, jeigu dėl to privačiam asmeniui atsirastų papildoma pareiga (2019 m. birželio 24 d. Sprendimo *Popławski*, C-573/17, EU:C:2019:530, 65–67 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).
- 33 Tai reiškia, kad nacionalinis teismas, remdamasis vien Sąjungos teise, neprivalo netaikyti Sąjungos teisės nuostatai prieštaraujančios nacionalinės teisės nuostatos, jeigu Sąjungos teisės nuostata nėra tiesioginiai veikiantai (2019 m. birželio 24 d. Sprendimo *Popławski*, C-573/17, EU:C:2019:530, 68 punktas), tačiau tai neturi įtakos šio teismo ir bet kurios kompetentingos nacionalinės administracinės institucijos galimybei, remiantis nacionaline teise, atmesti nacionalinės teisės nuostatos, prieštaraujančios tiesiogiai neveikiančiai Sąjungos teisės nuostatai, taikymą.
- 34 Nagrinėjamu atveju pažymėtina, kad Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad Direktyvos 2006/123 15 straipsnio 1 dalis gali būti tiesioginio veikimo, nes šios minėto straipsnio dalies antrame sakinyje valstybėms narėms nustatyta besąlyginė ir pakankamai tiksli pareiga taip pakeisti savo įstatymus ir kitus teisės aktus, kad jie atitiktų jo 3 dalyje nustatytas sąlygas (šiuo klausimu žr. 2018 m. sausio 30 d. Sprendimo *X ir Visser*, C-360/15 ir C-31/16, EU:C:2018:44, 130 punktą).
- 35 Vis dėlto šiuo atveju aptariama nuostata remiamasi kilus ginčui tarp privačių asmenų, siekiant netaikyti jai prieštaraujančios nacionalinės reglamentavimo tvarkos.

- 36 Jeigu pagrindinėje byloje būtų tiesiogiai taikoma Direktyvos 2006/123 15 straipsnio 1 dalis, 2 dalies g punktas ir 3 dalis, MN pagal šią nuostatą netektų HOAI 7 straipsniu grindžiamos teisės reikalauti taikyti jame nurodytus tarifus, todėl turėtų sutikti su pagrindinėje byloje nagrinėjamoje sutartyje nustatyta suma. Vis dėlto šio sprendimo 32 ir 33 punktuose primintoje jurisprudencijoje atmetama galimybė šiai nuostatai pripažinti tokį poveikį.
- 37 Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, remdamasis vien šia teise, neprivalo netaikyti HOAI 7 straipsnio, net jeigu jis prieštarauja Direktyvos 2006/123 15 straipsnio 1 daliai, 2 dalies g punktui ir 3 daliai.
- 38 Šių svarstymų negali paneigti ir 2019 m. liepos 4 d. Sprendimas *Komisija / Vokietija* (C-377/17, EU:C:2019:562), kuriame Teisingumo Teismas nusprendė, kad palikusi galioti HOAI 7 straipsnyje numatytus privalomus tarifus už architektų ir inžinierių teikiamas planavimo paslaugas Vokietijos Federacinė Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal Direktyvos 2006/123 15 straipsnio 1 dalį, 2 dalies g punktą ir 3 dalį.
- 39 Remiantis SESV 260 straipsnio 1 dalimi, jeigu Teisingumo Teismas nustato, kad valstybė narė neįvykdė kokios nors pareigos pagal sutartis, ji privalo imtis būtinų priemonių Teisingumo Teismo sprendimui įvykdyti. Be to, iš suformuotos jurisprudencijos matyti, kad kompetentingi nacionaliniai teismai ir administracinės institucijos privalo imtis visų priemonių, kad palengvintų visišką Sąjungos teisės veikimą, ir prireikus netaikyti Sąjungos teisei prieštaraujančios nacionalinės teisės nuostatos (šiuo klausimu žr. 1972 m. liepos 13 d. Sprendimo *Komisija / Italija*, 48/71, EU:C:1972:65, 7 punktą ir 2010 m. gruodžio 16 d. Sprendimo *Seydaland Vereinigte Agrarbetriebe*, C-239/09, EU:C:2010:778, 52 ir 53 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją).
- 40 Vis dėlto Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad pagal SESV 258–260 straipsnius priimtų teismo sprendimų dalykas – apibrėžti valstybių narių užduotis, kai jos nevykdo savo pareigų, o ne suteikti privatiems asmenims teises, turint omenyje, kad tos teisės kyla ne iš minėtų sprendimų, o iš pačių Sąjungos teisės nuostatų (šiuo klausimu žr. 1982 m. gruodžio 14 d. Sprendimo *Waterkeyn ir kt.*, 314/81-316/81 ir 83/82, EU:C:1982:430, 15 ir 16 punktus). Tai reiškia, kad kompetentingi nacionaliniai teismai ir administracinės institucijos, remdamiesi vien šiais sprendimais, neprivalo kilus ginčui tarp privačių asmenų netaikyti direktyvos nuostatai prieštaraujančios nacionalinės reglamentavimo tvarkos.
- 41 Atsižvelgiant į tai, trečia, primintina, kad dėl nacionalinės teisės neatitikties Sąjungos teisei nukentėjusi šalis galėtų remtis jurisprudencija, suformuota 1991 m. lapkričio 19 d. Sprendime *Francovich ir kt.* (C-6/90 ir C-9/90, EU:C:1991:428), kad prireikus gautų patirtos žalos atlyginimą (šiuo klausimu žr. 2014 m. sausio 15 d. Sprendimo *Association de médiation sociale*, C-176/12, EU:C:2014:2, 50 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 42 Šiuo klausimu primintina, kad pagal suformuotą jurisprudenciją valstybės atsakomybės už privatiems asmenims padarytą žalą dėl jai priskiriamo Sąjungos teisės pažeidimo principas yra neatsiejamai susijęs su Sutarčių, kuriomis pagrįsta ši direktyva, sistema (2018 m. spalio 4 d. Sprendimo *Kantarev*, C-571/16, EU:C:2018:807, 92 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 43 Taigi kiekviena valstybė narė turi užtikrinti, kad privatiems asmenims būtų atlyginta žala, jiems padaryta dėl Sąjungos teisės pažeidimo, nesvarbu, kuri valstybės institucija padarė šį pažeidimą ir kuri valstybės institucija pagal atitinkamos valstybės narės teisę iš principo privalo atlyginti žalą (2018 m. spalio 4 d. Sprendimo *Kantarev*, C-571/16, EU:C:2018:807, 93 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

- 44 Be to, dėl valstybės atsakomybės už jai priskiriamais Sąjungos teisės pažeidimais privatiems asmenims padarytą žalą atsiradimo sąlygų Teisingumo Teismas yra ne kartą nusprendęs, kad nukentėję privatūs asmenys turi teisę į žalos atlyginimą, jeigu įvykdytos trys sąlygos: pažeista Sąjungos teisės norma siekiama suteikti privatiems asmenims teisių, jos pažeidimas yra pakankamai akivaizdžiai išreikštas ir yra tiesioginis priežastinis ryšys tarp to pažeidimo ir asmenų patirtos žalos (2018 m. spalio 4 d. Sprendimo *Kantarev*, C-571/16, EU:C:2018:807, 94 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 45 Iš suformuotos jurisprudencijos taip pat išplaukia, kad šias sąlygas, leidžiančias nustatyti valstybių narių atsakomybę už Sąjungos teisės pažeidimais privatiems asmenims padarytą žalą, iš esmės turi taikyti nacionaliniai teismai, laikydami Teisingumo Teismo pateiktą tokio taikymo gairių (2018 m. spalio 4 d. Sprendimo *Kantarev*, C-571/16, EU:C:2018:807, 95 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 46 Nagrinėjamu atveju primintina, kad Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad palikusi galioti HOAI 7 straipsnyje numatytus privalomus tarifus už architektų ir inžinierių teikiamas planavimo paslaugas Vokietijos Federacinė Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal Direktyvos 2006/123 15 straipsnio 1 dalį, 2 dalies g punktą ir 3 dalį (šiuo klausimu žr. 2019 m. liepos 4 d. Sprendimą *Komisija / Vokietija*, C-377/17, EU:C:2019:562) ir kad ši nacionalinė reglamentavimo tvarka prieštarauja minėtai nuostatai tuo aspektu, kad draudžia sudarant sutartis su architektais arba inžinieriais susitarti dėl mažesnių nei nustatyti minimalūs tarifai (šiuo klausimu žr. 2020 m. vasario 6 d. Nutarties *hapeg dresden*, C-137/18, nepaskelbta Rink., EU:C:2020:84, 21 punktą).
- 47 Iš suformuotos Teisingumo Teismo jurisprudencijos išplaukia, kad Sąjungos teisės pažeidimas yra pakankamai aiškiai išreikštas, jeigu jis išlieka, nepaisant priimto teismo sprendimo, kuriuo konstatuojamas inkriminuojamas pažeidimas, prejudicinio sprendimo arba nusistovėjusio Teisingumo Teismo jurisprudencijos šiuo klausimu, iš kurių matyti neteisėtas aptariamo elgesio pobūdis (1996 m. kovo 5 d. Sprendimo *Brasserie du pêcheur ir Factortame*, C-46/93 ir C-48/93, EU:C:1996:79, 57 punktas ir 2017 m. gegužės 30 d. Sprendimo *Safa Nicu Sepahan / Taryba*, C-45/15 P, EU:C:2017:402, 31 punktas).
- 48 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į pirmąjį klausimą atsakyтина: Sąjungos teisė turi būti aiškinama taip, kad išimtinai privačių asmenų ginčą nagrinėjantis nacionalinis teismas, remdamasis vien Sąjungos teise, neprivalo netaikyti nacionalinės reglamentavimo tvarkos, kurioje, pažeidžiant Direktyvos 2006/123 15 straipsnio 1 dalį, 2 dalies g punktą ir 3 dalį, nustatyti minimalūs honorarų už architektų ir inžinierių paslaugas tarifai, o nuo šios tvarkos nukrypstantys susitarimai pripažįstami niekiniais, bet tai neturi įtakos, pirma, nacionalinio teismo galimybei nagrinėjant tokį ginčą atmesti minėtos reglamentavimo tvarkos taikymą remiantis nacionaline teise ir, antra, asmens, nukentėjusio dėl to, kad nacionalinė teisė neatitinka Sąjungos teisės, teisei reikalauti atlyginti dėl to patirtą žalą.

Dėl antrojo klausimo

- 49 Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar SESV 49 straipsnis turi būti aiškinamas kaip draudžiantis nacionalinę reglamentavimo tvarką, kurioje nustatyti minimalūs tarifai už architektų ir inžinierių paslaugas, o nuo šios tvarkos nukrypstantys susitarimai pripažįstami niekiniais.

- 50 Šiuo klausimu primintina, kad SESV nuostatos dėl įsisteigimo laisvės, laisvės teikti paslaugas ir laisvo kapitalo judėjimo iš principo netaikomos situacijai, kurios visi elementai susiję tik su viena valstybe nare (2016 m. lapkričio 15 d. Sprendimo *Ullens de Schooten*, C-268/15, EU:C:2016:874, 47 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 51 Kaip matyti iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, visi pagrindinės bylos elementai susiję tik su Vokietijos Federacine Respublika. Teisingumo Teismo turimoje bylos medžiagoje nėra jokių užuominų, kad kuri nors pagrindinės bylos šalis būtų įsisteigusi už Vokietijos Federacinės Respublikos teritorijos ribų arba kad pagrindinėje byloje nagrinėjamos paslaugos suteiktos už šios teritorijos ribų.
- 52 Šiuo klausimu pažymėtina, kad Teisingumo Teismas, į kurį kreipėsi nacionalinis teismas susiklosčius situacijai, kurios visi elementai susiję tik su viena valstybe nare, nesant atitinkamos nacionalinio teismo nuorodos, negali preziumuoti, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą, pateiktas dėl pagrindines laisves reglamentuojančių SESV nuostatų, yra būtinas sprendimui šio teismo nagrinėjamoje byloje priimti. Konkretūs elementai, leidžiantys nustatyti ryšį tarp ginčo dalyko ar aplinkybių, kurių visi elementai susiję tik su nagrinėjama valstybe nare, ir SESV 49, 56 ar 63 straipsnių, iš tiesų turi išplaukti iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą (šiuo klausimu žr. 2016 m. lapkričio 15 d. Sprendimo *Ullens de Schooten*, C-268/15, EU:C:2016:874, 54 punktą).
- 53 Taigi, esant tokiai situacijai, kokia nagrinėjama pagrindinėje byloje, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nurodyti Teisingumo Teismui, kaip to reikalaujama pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 94 straipsnį, kokiu aspektu, nepaisant visiškai vidinio pobūdžio, jo nagrinėjamas ginčas turi sąsają su pagrindines laisves reglamentuojančiomis Sąjungos teisės nuostatomis, dėl kurios prašomas prejudicinis išaiškinimas tampa būtinas šiai bylai išnagrinėti (2016 m. lapkričio 15 d. Sprendimo *Ullens de Schooten*, C-268/15, EU:C:2016:874, 55 punktą).
- 54 Kadangi nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nėra jokių atitinkamų nuorodų, šis klausimas negali būti laikomas priimtiniu (šiuo klausimu žr. 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Fremoluc*, C-343/17, EU:C:2018:754, 33 punktą; 2018 m. lapkričio 14 d. Sprendimo *Memoria ir Dall’Antonia*, C-342/17, EU:C:2018:906, 21 punktą ir 2019 m. spalio 24 d. Sprendimo *Belgische Staat*, C-469/18 ir C-470/18, EU:C:2019:895, 26 punktą).
- 55 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, konstatuotina, kad antrasis klausimas nepriimtinas.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 56 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

Sąjungos teisė turi būti aiškinama taip, kad išimtinai privačių asmenų ginčą nagrinėjantis nacionalinis teismas, remdamasis vien Sąjungos teise, neprivalo netaikyti nacionalinės reglamentavimo tvarkos, kurioje, pažeidžiant 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento

ir Tarybos direktyvos 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje 15 straipsnio 1 dalį, 2 dalies g punktą ir 3 dalį, nustatyti minimalūs honorarų už architektų ir inžinierių paslaugas tarifai, o nuo šios tvarkos nukrypstantys susitarimai pripažįstami niekiniais, bet tai neturi įtakos, pirma, nacionalinio teismo galimybei nagrinėjant tokį ginčą atmesti minėtos reglamentavimo tvarkos taikymą remiantis nacionaline teise ir, antra, asmens, nukentėjusio dėl to, kad nacionalinė teisė neatitinka Sąjungos teisės, teisei reikalauti atlyginti dėl to patirtą žalą.

Parašai.